

ПЕРЕДМОВА

Упродовж усієї своєї історії людське суспільство розвивається в довколишньому природному середовищі та взаємодіє з природним базисом.

Природні ресурси як компонент навколишнього середовища, місце перебування людини й умови її життя беруть участь у суспільному виробництві, виступають засобом виробництва і джерелом задоволення потреб людини.

Вплив людської цивілізації на природу зумовлений розвитком матеріального виробництва, науки і техніки, громадських потреб, а також характером суспільних відносин.

Довгий час люди дивилися на природу як на невичерпне джерело необхідних для них матеріальних благ, однак, стикаючись із негативними наслідками свого впливу, вони поступово почали переконуватись в необхідності її раціонального використання та охорони.

Сучасні, щоразу більші потреби суспільства не відповідають обмеженим можливостям біосфери. Тому невідповідно, враховуючи перебудову усього економічного механізму, переходу до ринкових відносин, економіка природокористування України дає конкретні рекомендації щодо найефективнішого використання природних ресурсів.

На жаль, доводиться констатувати, що теперішнє використання природних ресурсів значною мірою позначилося на якості життя людини, до того ж економічне зростання, зорієнтоване на кількісні показники, зрештою, призвело до колосального забруднення навколишнього середовища. Адже нині до 10 % втрат валового внутрішнього продукту відбувається внаслідок зменшення продуктивності та передчасної втрати основних фондів, природних та людських ресурсів.

Руйнівний вплив діяльності людини на природу, як сьогодні, ще ніколи не мав такого гострого і драматичного характеру. Забруднення повітря, води акваторії Світового океану, ерозія ґрунтів, скорочення посівних площ, вирубування лісів, опустелення земної поверхні, зникнення багатьох видів рослин і тварин, зміна клімату, поява парникового ефекту, озонових дір, надмірна урбанізація – такий, далеко неповний, перелік негативних наслідків взаємовідносин природи і суспільства на сучасному етапі.

Тривале глобальне потепління, викликане парниковим ефектом, змусить людство шукати шляхи екологічно-безпечного господарювання. Напевне, вже зараз завдяки небаченим досі технічним засобам треба рівномірніше розподіляти по планеті та використовувати водні, лісові, земельні та інші природні ресурси.

Запровадження ефективного державного механізму раціонального природокористування неможливе без чіткої, сучасної системи обліку природних ресурсів, інформаційним носієм та регулятором якої повинна стати кадастрова діяльність.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних основ щодо кадастрової діяльності, раціонального використання та охорони природних ресурсів зробили такі відомі вітчизняні вчені, як В. В. Горлачук, І. Р. Михасюк, Л. Я. Новаковський, Р. М. Панас, Л. М. Перович, А. Я. Сохнич, М. Г. Ступень, А. М. Третяк та ін. Однак відчувається брак наукових розробок щодо функціонування багатоцільових кадастрових систем та управління ними.

За даними [156, 361], кадастрову систему України можна розглядати з таких позицій:

1) за структурою моделі реєстрації як інформаційну інфраструктуру, що являє собою сукупність юридичної, науково-технічної, фінансової та організаційної складових;

2) за інформаційним наповненням як регіональну або національну систему обліку природних ресурсів;

3) за архітектурою побудови як регіональну та національну кадастрову систему.

Сучасне вивчення природних ресурсів має широкий спектр підходів. Найпопулярнішими серед них є технологічний (виробничий), екологічний, економічний, соціальний і географічний.

Проблема раціонального використання природних ресурсів об'єктивно визначає необхідність їхнього вивчення з правового, природного і господарського погляду на основі достовірних і науково обґрунтованих даних, які містяться у Державному кадастрі.

Враховуючи це, останнім часом багато зроблено для створення та розвитку системи кадастрів природних ресурсів. Теперішній кадастр природних ресурсів є системою даних про природне і господарське становище

природних об'єктів, їхніх якісних і кількісних характеристик. По-перше, він є не простим зводом даних про природні об'єкти, а системою відомостей, що уможливають на підставі кадастрового обліку об'єктивне оцінювання стану кожного природного об'єкта. По-друге, кадастровий процес є певною процедурою, до виконання якої залучені фахівці державних органів, які мають спеціальну освіту із землеустрою та кадастру, і, по-третє, будь-яке рішення, пов'язане з використанням природних ресурсів, ґрунтується якраз на даних кадастрового обліку.

Для отримання цілісної та достовірної інформації про природні ресурси необхідна інтеграція даних, що знаходяться у регіональних чи галузевих кадастрах. Усе це можливо за умови створення і ведення кадастрів на єдиній геопросторовій основі, в Єдиній державній системі координат.

Державні природні кадастри як обліковий механізм життєдіяльності та екологічного управління ведуться в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Основними державними кадастрами є: земельний, водний, лісовий та надровий (кадастр родовищ проявів корисних копалин). Крім цих, використовуються і створюються державні кадастри тваринного світу, рослинного світу, природних територій курортів, природних лікувальних ресурсів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Нинішнім кадастрам природних ресурсів притаманні як загальні ознаки, характерні для усієї системи народногосподарського обліку, так і низка особливостей, зумовлених специфікою об'єктів кадастру [111].

Проведенням кадастру втілюються у життя законодавчі акти, нормативні документи, які регламентують порядок і спосіб використання природних ресурсів. Адже тільки за допомогою такого кадастру держава виступає гарантом рівноправності державної, приватної і комунальної власності кожного з природних ресурсів, а заодно й забезпечує їхнє раціональне використання та охорону.

Для детальнішого вивчення і створення галузевих та регіонального кадастру природних ресурсів передбачено видання цього навчального посібника "Кадастр природних ресурсів", який призначений для підготовки дипломованих фахівців за спеціальністю "Землеустрій та кадастр".

Основною його метою є ознайомлення студентів із значенням природних ресурсів у житті людини, структурою природно-ресурсного потенціалу України та його територіальними особливостями розподілу у межах адмі-

ністративних угруповань, вивчення класифікаційних одиниць природних ресурсів та правових аспектів їх використання, охорони, вивчення основних етапів становлення кадастру природних ресурсів, його змісту та призначення, видів і принципів, ознайомлення із основними законодавчими та нормативними документами, які регламентують його функціонування, вивчення складових частин Державного кадастру природних ресурсів і тих завдань, які вони виконують, розуміння сучасного стану функціонування кадастру природних ресурсів та його ролі у регулюванні ефективного і раціонального використання природно-ресурсного потенціалу України.

Автори висловлюють сердечну подяку рецензентам, професорам В. Д. Сидоренку, М. Г. Ступеню за цінні зауваження і поради.

Заодно дякуємо усім науковцям і виробничникам, кому не байдужі сучасне використання й охорона природних ресурсів, також за слушні зауваження, які будуть враховані у наступному виданні цього навчального посібника.